

Nasjonal kompetansetjeneste for samtidig rusmisbruk og psykisk lidelse (NKROP) sitt høringssvar til NOU 2019: 26 (rusreformen)

Behov for endring

NKROP mener dagens straffer for bruk av illegale rusmidler er lite hensiktsmessige da de ikke bidrar vesentlig til å bringe rusavhengige ut av avhengigheten. Dagens straffer, i form av bøter og fengselsstraff, vanskeliggjør veien tilbake til et liv i tråd med samfunnets regler og normer. Straff i form av fengsel kan introdusere sårbare mennesker for tyngre brukermiljøer, mer enn å gi dem verktøy og motivasjon til å begrense forbruket sitt. Mange brukere, og spesielt de mest sårbare, trenger tverrfaglig hjelp og oppfølging fra helsevesenet, skole/utdanning, barnevern m.fl.

Bruk av illegale rusmidler har mange negative konsekvenser, og kan bidra til å forverre psykisk lidelse. NKROP mener derfor at forbudet mot bruk bør opprettholdes, slik utvalget foreslår.

Den enkelte bruker må møtes med god informasjon om at bruk av illegale rusmidler er ulovlig, hvilket skadepotensial bruk av illegale rusmidler har, og hvilke følger fortsatt bruk kan ha for vedkommendes liv og helse. Videre må brukeren få tydelig og god informasjon om aktuelle tjenester som kan bidra til at vedkommende velger en mer ønsket vei videre.

Reformen bør omfatte alle

NKROP mener at ruseformen skal omfatte både rekreasjonsbrukere og personer med langvarig bruk og avhengighet av illegale rusmidler. Det kan ofte være vanskelig å skille mellom ulike grupper. Blant dem som selv angir å være rekreasjonsbrukere, må det antas at en del kan være på vei inn i en rusavhengighet.

Alle brukere bør møte for den foreslåtte rådgivingsenheten/nemnda. Det er imidlertid viktig at nemndene har en nyansert tilnærming til de ulike brukerne. Det blir viktig å kartlegge hva den enkelte bruker kan trenge av tiltak og oppfølging. Dette innebærer å arbeide med ressursene, mer enn å forgåpe seg i problemene.

Rådgivingsenheten/nemnda

Gitt premisset, om at etableringen av nemndordningen ikke skal innebære tilføring av nye midler, mener NKROP at foreslått nemndordning kan legges inn i eksisterende struktur. For små kommuner vil det kreve godt interkommunalt samarbeid.

Det blir viktig å sikre at nemdfunksjonen ikke går ut over det øvrige rusarbeidet som gjøres i kommunene, herunder forebyggende aktivitet.

Utvalget har foreslått at enheten skal bestå av helse- og sosialfaglig kompetanse, samt erfaringsbasert kompetanse. NKROP mener det er stor grunn til å tro at mennesker med samtidig rus- og psykisk lidelse (ROP-lidelser) vil ha godt av å bli møtt av personer med helse- og sosialrelatert kompetanse fremfor politiet.

Aktiv innsats for å sikre dialog (oppmøte for nemnda)

Dialog er nødvendig for å kunne gi informasjon om illegal bruk av rusmidler, og kunne gi tilbud om aktuelle helse- og sosialtjenester. Et møte med brukeren som tas for illegal bruk av rusmidler må derfor finne sted. Oppmøte i rådgivingsenheten gir mulighet til å kontrollere om lovfestet hjelp gis, om rett hjelp mottas, og om hjelpen må endres eller justeres for å imøtegå brukerens behov.

Invitasjonen til møtet kan gjentas og nemnda må om mulig kunne oppsøke vedkommende aktivt.

Det er særlig viktig for personer med samtidig rus og psykisk lidelse at nemnda kan arbeide oppsøkende. Her bør det trekkes veksler på kunnskapen man har om bruk av ACT/FACT-team. Flere av de nasjonale kompetansesentrene har mye kunnskap om ACT/FACT som kan være nyttig å ha med i etableringen av rådgivingsenhetene/nemndene.

Dette er viktig å kunne tilby tidlig hjelp. Møtet med rådgivingsenheten/nemnda må derfor finne sted som raskt som mulig etter at det er avdekket ulovlig bruk av illegale rusmidler.

Reaksjon ved uteblitt oppmøte i rådgivingsenheten/nemnda

Spørsmålet om sanksjoner er vanskelig, og vi på NKROP har ulike meninger om effekten av og hvordan eventuelle reaksjoner skal gjennomføres. Det meste av behandling innenfor rusfeltet er basert på frivillighet, og bortsett fra gravide er det svært få som blir tvunget til behandling. Om det er en samtidig psykotisk lidelse er det langt flere som opplever tvang, men da innenfor psykisk helsevesen.

For mennesker med omfattende rusproblemer med og uten samtidige alvorlige psykiske lidelser vil sanksjoner ha liten og muligens en ødeleggende effekt siden mye av behandlingen bygger på motivasjon og tillit til hjelpeapparatet.

Når det gjelder unge mennesker som bruker ulovlige stoffer og som ikke har vært til tidligere behandling for sitt misbruk vil sanksjoner muligens kunne ha en viss effekt for å komme tidlig til med sekundærforebyggende tiltak. Vi er usikre på hvilke typer sanksjoner som vil virke og hvordan det praktisk kan gjøres.

Et alternativ til sanksjoner for ikke å møte kunne være en form for premiering for å møte. Dette kunne dreie seg om gaver eller tiltak som virker motiverende. Belønningssystemer kan også arrangeres for oppfølging med rene prøver.

Forebyggende innsats bør forsterkes

NKROP mener at den forebyggende innsatsen bør forsterkes. Likeledes arbeidet med tidlig identifisering av rus- og psykisk helseproblemer, særlig hos ungdom og unge voksne.

NKROP mener det bør sikres at oppfølgingen av rusreformen ikke går ut over det øvrige forebyggende rusarbeidet. Det er fare for at politiet i tråd med forslaget vil kanalisere mer midler i retning av å oppdage narkotikaomsetning, på bekostning av det forebyggende arbeidet de i dag driver. Siden bare en liten andel av omsatt mengde illegale rusmidler beslaglegges, vil selv en betydelig økt innsats for å oppklare narkotikaomsetning sannsynligvis ha liten betydning¹. Derfor er det viktig at også politiet forsterker sitt forebyggende arbeid.

Behov for forsterket oppfølging av innsatte

NKROP mener det er behov for forsterket oppfølging av innsatte og bruk av alternativ straffeoppfølging. I opptrappingsplanen for rusfeltet var et av hovedmålene å utvikle og øke bruken av alternative straffereaksjoner og straffegjennomføringsreformer. I den tredje statusrapporten fra opptrappingsplanen vises det til en positiv utvikling ved at det er etablert flere rusmestringsenheter i fengslene. Narkotikaprogram med domstolskontroll er blitt permanent, og er implementert i store deler av landet, det er flere iverksatte dommer og det er flere saker med ungdomsstraff og

---

¹ En norsk studie beregnet forholdet mellom heroin beslaglagt av politi og tollvesen i 20 og beregnet forbruk i perioden 2000-2008. Forfatterne konkluderte med at beslaglagt heroin utgjorde litt under 5 % av forbruket. Resultatet var i tråd med andre europeiske studier av dette (SIRUS-Rapport nr. 8/2009: Anne Line Bretteville-Jensen og Ellen J. Amundsen: Heroinforbruk og heroinbeslag i Norge).

oppfølging. Men heller ikke her er det et entydig bilde. Det er en betydelig reduksjon i antall personer som soner utenfor fengsel etter straffelovens §12 – soning i behandlingsinstitusjon.

Det er behov for en egen utredning av hvordan slike programmer kan utvikles videre. Samtidig bør det forskes på effekten av slike programmer.

Oppsummering

Alle former for straff bærer i seg en mulighet for marginalisering og stigmatisering, og en slik stigmatisering og marginalisering vil ofte være forsterket hos mennesker som fra før lever i sårbare posisjoner.

NKROP støtter hovedtrekkene i rusreformutvalgets innstilling. En bekymring knyttes til oppfølgingen av unge mennesker som ikke tidligere har vært til behandling for sitt misbruk. Hvis disse uteblir fra oppmøte i rådgivningsenheten/nemnda kan det forsinke viktige sekundærforebyggende tiltak. Vi vil derfor understreke betydningen av at nemndene får mulighet til oppsøkende oppfølging, og at politiet gis mulighet til å re-henvisse i tilfeller der det er holdepunkter for at første henvisning ikke er fulgt opp.

Videre må det følges nøye med på omfanget i bruk av illegale rusmidler fremover, og forskes på hvilken effekt rusreformen har på bruk av illegale rusmidler i ulike grupper av befolkningen. Økt bruk av illegale rusmidler er en uønsket utvikling, spesielt for personer med samtidig ruslidelse og psykisk lidelse.